

Sammendrag:

Cruisetraffikk til norske havner – Oversikt, historie og prognoser fram til 2060

TØI rapport 1388/2015

Forfatter(e): Petter Dybedal, Eivind Farstad, Per-Erik Winther, Iratxe Landa-Mata
Oslo 2015, 57 sider

Antall cruiseturister i Norge har økt fra ca 200 000 til nær 700 000 de siste 15 årene. Antall anløp økte fra ca 1 200 til 2 000 og antall passasjerer per skip ble omtrent fordoblet. Cruiseturismen i Norge vokser omtrent i samme takt som i Europa ellers.

For antall cruiseturister er den gjennomsnittlige årlige veksten nær 9 prosent, men veksten har vært ujevn og det er tegn på stagnasjon i 2014 og 2015. Prognosene i rapporten forutsetter en reduksjon i de årlige vekstrater, og gis i tre alternativer: Henholdsvis 0,3 prosent, 2 prosent og 3,5 prosent årlig vekst 2014 - 2060. En kombinasjon av 3,5 prosent årlig vekst til 2028 og 2 prosent 2028 – 2060 gir om lag 2 millioner cruiseturister i 2060 og om lag 3250 anløp i norske cruisehavner.

Denne rapporten er laget på oppdrag fra Kystverket. Hovedformålet er å utarbeide prognoser for cruisetraffikk til norske havner og mellom norske havner fram til 2060.

Rapporten omfatter også oversikter over aktørene i cruisemarkedet, det norske cruiseproduktet og den historiske utviklingen i cruisetraffikken frem til i dag. Den drøfter også utfordringer knyttet til rammevilkår for cruisetraffikken, samt cruiserederienes kriterier for valg av anløpshavner og snuhavner i Norge.

Det er altså snakk om prognoser på nokså lang sikt – med stor grad av usikkerhet. Rapporten inkluderer en gjennomgang av de underliggende faktorene bak utvikling i cruisetraffikken samt de faktorene som bidrar til usikkerhet ved prognosene.

Historisk utvikling i cruisetraffikken i Norge

Et cruise skal ha minimum tre ulike anløpssteder og ikke ha kommersiell last. Cruise kan både starte og slutte i samme havn (rundtur) eller starte og slutte i forskjellige havner. Hurtigruten og annen rutegående transport (for eksempel fergene mellom Norge og utlandet) er ikke cruise (selv om begrepet «cruise» ofte benyttes markedsmessig).

Grunnlagsmaterialet for cruisestatistikk er oppgaver fra de enkelte havnene over antall anløp og antall passasjerer. Markedsføringselskapet Cruise Norway lager på

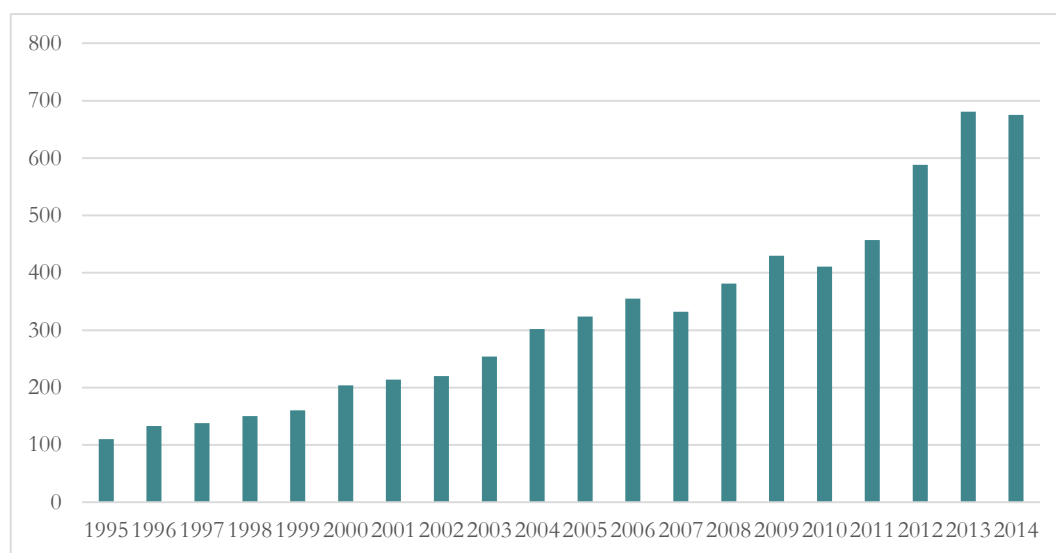
grunnlag av dette årlige statistikker over antall anløp (fra og med 1993) og antall passasjerer i hver havn (fra og med 2006).

Det var i 1993 cruiseanløp til i alt 29 enkelthavner, inkludert Spitsbergen. I 2006 var antallet 30, mens det i 2013 og 2014 var 37 havner med minst ett cruiseanløp.

Samlet antall anløp i norske cruisehavner lå relativt stabilt på ca. 1 000 fra 1993 fram mot årtusenskiftet. Fra 1999 til 2005 økte antall anløp fra ca. 1 000 til 1 500, men det var en relativt svak utvikling fram til knapt 1 600 i 2011. Deretter skjedde det et kraftig hopp opp til 1 963 anløp i 2012 og 2 070 i 2013. I 2014 gikk antallet anløp noe ned, til 2018.

Antall cruisepassasjerbesøk i norske havner økte fra ca. 1,2 millioner i 2006 til nær 3 millioner i 2013, noe som innebærer en gjennomsnittlig årlig vekst på 14 prosent. Antallet havnebesøk gikk imidlertid ned til ca 2,7 millioner i 2014.

Antall cruiseturister i Norge (beregnet av TØI) økte fra 110 000 i 1995 til 355 000 i 2006 (figur 1). Det gir en årlig vekstrate på 11,3 prosent fra 1995 til 2006.

Kilde: Transportøkonomisk institutt

Figur 1 Beregnet antall cruiseturister til Norge 1995-2014. 1000 turister.

Fra 2006 til 2011 økte antall cruiseturister ca. fem prosent årlig i gjennomsnitt. Fra 2011 til 2013 økte antall passasjerer med nesten 50 prosent, fra 457 000 til 681 000, mens det var en svak nedgang i 2014.

Ser vi på perioden 2000 til 2014, finner vi en årlig vekstrate på 8,9 prosent i antall cruiseturister. Gjennomsnittlig årlig vekst i antall anløp i Norge var betydelig lavere, 3,8 prosent i perioden 2000 – 2014.

Dette henger sammen med at mye av veksten i antall cruiseturister skyldes økt antall passasjerer per cruise. Fra 2000 til 2014 økte antall passasjerer per cruise årlig med 5,4 prosent, fra knapt 700 i 2000 til om lag 1 440 i 2014.

Fordeling regionalt

Den viktigste cruisehavnene målt etter antall anløp og antall cruiseturister har i alle år vært Bergen (323 anløp og 443 000 cruisepassasjerer i 2014). Blant de åtte havnene som hadde mer enn 100 anløp i 2014 finner vi fire andre byer – Stavanger (159),

Oslo (129), Ålesund (129) og Tromsø (109). De tre øvrige er Geiranger (203), Flåm/Aurland (149) og Nordkapp (104).

Vestlandske reisemål dominerer cruisetraffikken i Norge. Nær halvparten av alle cruiseanløpshavner i 2014 (18 av 37) sogner til Vestlandet. Vestlandets havner økte sin andel av cruiseanløp fra 57 prosent i 1993 til 65,5 prosent i 2014. Fra 2006 til 2014 økte vestlandshavnene sin andel av passasjerer fra 60 til 68 prosent.

Tilsvarende har Nord-Norges andel av anløp sunket fra 32 til 21 prosent fra 1993 til 2014, mens andelen av passasjerer (fra 2006) har vært relativt stabil rundt 15 prosent. Oslos andel av anløp var stigende fram til 2006, men har siden da sunket fra 10,4 til 6,5 prosent. Andelen passasjerer sank fra 17 til 9 prosent fra 2006 til 2014.

Nasjonsfordeling

Veksten i cruisetraffikken er kommet i det europeiske markedet. Tyskland og Storbritannia er de klart viktigste nasjonene (henholdsvis 28 og 26 prosent av trafikken i 2012), men det har også vært betydelig vekst fra Frankrike, Spania og Italia.

Trafikken fra USA (som utgjorde en tredel av alle cruiseturister i 2000) har ikke økt de siste 14 årene, og utgjorde i 2014 knapt 10 prosent. Trafikk fra potensielt store markeder i Asia og Russland øker stadig, men er fortsatt relativt marginal.

Global utvikling

Antall cruisepassasjerer utgjorde på verdensbasis 21,3 millioner i 2013, mens antallet var 9,7 millioner i 2000. De fleste cruiseturistene (uavhengig av reisemål) kommer fra Nord-Amerika, 55 prosent i 2013. 30 prosent kommer fra Europa og 15 prosent fra øvrige verdensdeler.

Fra 2000 til 2013 har antallet cruisepassasjerer vokst langt mer blant europeere (årlig vekst 9 prosent) enn blant nordamerikanere (årlig vekst 4,2 prosent). Antallet cruisereisende har for øvrig økt raskest relativt sett blant bosatte utenfor Europa og Nord-Amerika.

Karibiske cruise sin andel (målt ved antall overnattinger på cruise) sank fra 48 prosent i 2003 til 36 prosent i 2013, men antall cruiseovernattinger økte likevel i Karibien med ca 40 prosent fra 2003 til 2013. I Nord-Europa ble cruisetraffikken tredoblet fra 2003 til 2013, den ble nesten tredoblet i Middelhavet, mens den ble firedoblet i «resten av verden».

Kriterier for valg av anløpshavner

Ruteplanlegging for større rederier med flere skip er initialt en prosess hvor skipenes plassering (deployment) gjennom året avgjøres gjennom vurdering av momenter som region, hjemmehavn (snuhavn), cruiselengder, aktuelle havner/destinasjoner, kostnadsbildet, sikkerhetsmomenter osv. Parallelt med (eller i etterkant av) denne prosessen, vurderer rederiene alternative cruiseruter og hvilke anløpshavner som skal inngå i hvert cruise. Kriteriene som påvirker avgjørelsen om anløpshavner kan grovt deles inn i syv hovedfaktorer: Kjent navn, unikt besøksmål, utflukter og

aktivitetsmuligheter i land, miljø- og sikkerhetsforhold, havnens beskaffenhet, muligheter for framtidig vekst på besøksmålet og logistikk/økonomihensyn.

Selv om besøksmålet er tilstrekkelig bra på de seks første kriteriene, vil forhold knyttet til logistikk og økonomi til syvende og sist være avgjørende. Bruk av avanserte regnemodeller er etter hvert blitt vanlig for å vurdere kriterier knyttet til selve produktet, til infrastrukturen osv. mot krav til kostnadseffektivitet og inntektsmuligheter.

For valg av snuhavner i stor målestokk er det to primære krav, stort regionalt kildemarked og flyplass med tilstrekkelig infrastruktur og stort internasjonalt rutenett.

Snuhavnanløp har ikke vært så vanlig i Norge så langt. Den eneste byen i Norge som tilfredsstiller kravene til flyplass, ruteflyforbindelser og et nært kildemarked per i dag er Oslo. Charterbaserte snuhavnopplegg i Nord-Norge vil imidlertid kunne ha et potensiale for ukescruise fra kontinentet til (for eksempel) Nordkapp, og omvendt, med passasjerbytte underveis. En aktør (Pullmantour Cruises) satser for eksempel på et slikt opplegg i 2015, med passasjerbytter i Lakseelv og Bodø.

Prognoser for cruisetraffikken til Norge

Denne rapporten presenterer både kortsiktige og langsiktige prognoser, for årene 2018, 2022, 2028, 2040, 2050 og 2060.

Hovedvariabelen i prognosene vil være antall cruiseturister. Det er denne størrelsen som mest presist uttrykker etterspørselen, og vi beregner årlige framtidige vekstrater for antall cruiseturister. Den andre variabelen vi ønsker å beregne årlige vekstrater for, er antall cruiseanløp per år i norske havner.

Når det gjelder anvendelse av de beregnede vekstratene, tar vi utgangspunkt i antallet cruiseturister (med minst ett besøk i norske havner) og antallet anløp i 2014 i norske cruisehavner. Det vil si 675 000 cruiseturister og 2018 anløp.

Tilfanget av langsiktige prognoser for utvikling i økonomi, turisme og cruiseturisme internasjonalt er relativt begrenset. I våre prognoseberegninger er det i hovedsak tre bærebjelker i form av langsiktige prognoser som inngår som sentrale referanserammer:

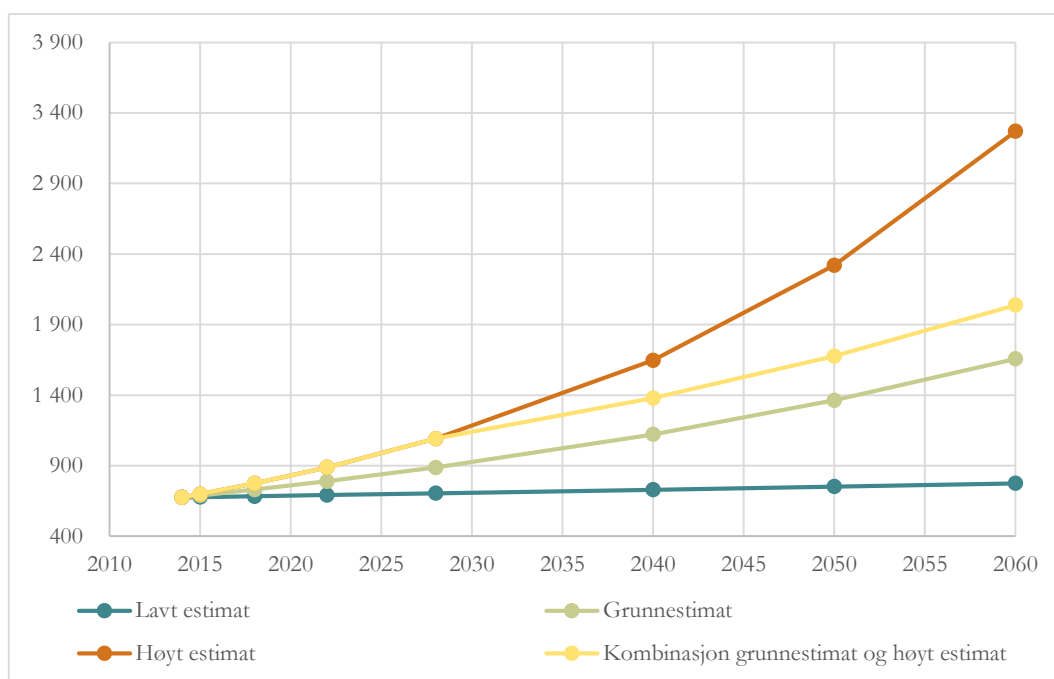
1. OECDs beregninger av årlig vekst i BNP per capita i OECD-området og de såkalte BRICS-landene fram til 2060 på omkring 2 prosent.
2. Beregninger av internasjonal cruiseutvikling gjort av Tony Peisley (2014) for Seatrade Communications Ltd, som gir på 3,4 prosent fram til 2024 og en vekstrate på 4,3 prosent fra 2024 til 2030.
3. United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) – prognoser for internasjonale turistankomster mot 2030. Antallet internasjonale ankomster forventes å øke med 3,3 prosent per år mellom 2010 og 2030. Veksten vil gradvis avta, fra 3,8 prosent i dag til 2,9 prosent årlig vekst i 2030.

Det er på grunnlag av disse prognosene beregnet utvikling i tre scenarier i perioden 2015-2060 for antall cruisepassasjer til Norge: Et «grunnestimat» (scenario 1), som gir 1,97 prosent årlig vekstrate, et «høyt estimat» med årlig vekstrate 3,49 prosent og et «lavt estimat» som forutsetter en årlig vekst på 0,3 prosent. Utvikling i antall cruiseturister til Norge er vist i figur 1.

Grunnestimatet gir ca 1,12 million cruiseturister i 2040 og ca 1,66 millioner i 2060. «Høyt estimat» gir om lag 1,1 millioner cruiseturister i 2028, 1,65 millioner i 2040 og nær 3,3 millioner i 2060. «Lavt estimat» gir en økning på ca 100 000 cruiseturister fram til 2060.

Det er også presentert en kombinasjon av grunnestimatet (scenario 1) og høyt estimat (scenario 2), som gir en årlig veksttakt på 3,5 prosent fram til 2028, og en årlig veksttakt på 2 prosent fra 2028 til 2060. Det vil si at vi ligger omtrent på vekstratene i UNWTOs prognoser for internasjonal turisttrafikk og Peislys vekstrater for cruisetraffikk fram til 2028. Derfra til 2060 forutsetter vi en årlig vekstrate i antall cruiseturister i Norge lik OECDs prognoser for vekst i BNP per capita.

Denne kombinasjonen av vekstrater innebærer at man når 1,5 millioner cruiseturister i 2045 og om lag 2 millioner cruiseturister i 2060.

Figur 2 Prognoser for cruisetraffikk til Norge i tre scenarier samt for kombinasjon av scenario 1 og scenario 2. 1000 cruisepassasjerer.

Trafikkutvikling på kort sikt (2018 - 2022)

Prognoseresultatene i grunnestimatet og i høyt estimat viser et antall cruisepassasjerer på mellom 730 000 og 775 000 i 2018, og mellom knapt 800 000 og knapt 900 000 i 2022.

Vi tror at høyt estimat representerer maksimal forventet trafikk også på kort sikt. Forventet nedgang i 2015 og sannsynligvis lav vekst i 2016 (ut fra anmeldte skipsanløp) er forventet å bli avløst av flere år med høy vekst, men neppe så høy vekst at antallet cruiseturister passerer 775 000 i 2018 eller 900 000 i 2022.

Antall anløp i prognosealternativene

Tallgrunnlaget fra havnene og Cruise Norway viser at det var 2 018 cruiseanløp i norske havner i 2014. Antall cruiseanløp i norske havner er sterkt korrelert med antall cruisepassasjerer, men observert årlig vekstrate er lavere – 3,8 mot 8,9 prosent per år. I perioden 2000 – 2014 økte antall anløp med omtrent antall cruiseturister en årlig

gjennomsnittlig vekstrate på 8,9 prosent, mens antall anløp økte med 3,8 prosent per år. Dersom vi forutsetter at antall anløp øker i samme relative takt (i forhold til økningen i antall cruiseturister), får vi en utvikling som vist i tabell 1.

Utviklingen i antall cruiseanløp henger imidlertid også sammen med utviklingen i gjennomsnittlig antall passasjerer om bord i cruiseskipene og antall anløp per cruise. Tallene for antall passasjerer per cruise i tabell 1 er endogent bestemt, det vil si at de følger automatisk av resultatene for beregning av antall anløp og antall cruiseturister, når vi gjør den antakelsen at antall havneanløp per cruise holdes konstant (4,24 i 2014).

Tabell 1 Estimert antall cruiseanløp i norske havner og antall passasjerer per cruise 2018 – 2060 etter tre ulike scenarier og kombinasjon av grunnestimat og høyt estimat.

År	Antall anløp				Antall passasjerer per cruise			
	Lavt estimat	Grunnestimat	Høyt estimat	Kombinasjon grunnestimat og høyt estimat	Lavt estimat	Grunnestimat	Høyt estimat	Kombinasjon grunnestimat og høyt estimat
2014	2018	2018	2018	2018	1418	1418	1418	1418
2018	2028	2087	2141	2141	1428	1483	1533	1533
2022	2039	2158	2271	2271	1438	1550	1658	1658
2028	2054	2269	2482	2482	1452	1657	1864	1864
2040	2086	2509	2964	2745	1482	1894	2355	2130
2050	2113	2729	3437	2985	1508	2118	2863	2381
2060	2140	2967	3985	3246	1534	2367	3479	2661

Under forutsetningene om sammenhengen mellom vekstrate for cruiseturister og vekstrate for antall anløp og konstant antall anløp per cruise, finner vi følgende om antall anløp i framtida:

- I lavt estimat (S3), med svært lav vekst i passasjertall, får vi en svak økning i antall anløp.
- I grunnestimatet (S1) vil antall anløp passere 2 500 omtrent i 2040 og øke til i underkant av 3 000 i 2060.
- I høyt estimat (S2) vil antall anløp passere 3 000 omtrent i 2040, og øke til nær 4 000 i 2060.
- I kombinasjonen av grunnestimatet og høyt estimat vil man passere 2 500 anløp i 2030 og nå om lag 3 250 anløp i 2060.

Tallene for antall anløp framkommer altså uten at det er lagt inn noen restriksjoner på antallet passasjerer per cruise i framtida. Anløpstallene er relativt følsomme for endringer i forutsetningene om skipsstørrelse, færre passasjerer per skip gir nødvendigvis flere anløp for en bestemt mengde cruiseturister.

Sannsynligvis vil vi innen overskuelig framtid se at gjennomsnittsstørrelsen konvergerer mot 2000 passasjerer. Dersom vi legger dette til grunn i grunnestimatet, ville antall anløp være ca 3 500 i 2060 i stedet for litt under 3 000. Dersom vi i høyt estimatet la til grunn en maksimumsgrense på 2 500 passasjerer, ville man nådd 3 900 anløp i 2050 og 5 500 anløp i 2060.

Dersom man legger til grunn maksimalt 2 000 passasjerer i gjennomsnitt i det kombinerte alternativet, ville man nådd 3 500 anløp i 2050 og ca 4 300 i 2060.

Regnearkmodell

Prognosene er forankret i en regnearkmodell basert på et sett av antatte hovedfaktorer som det er sannsynlig vil påvirke veksten i cruisetraffikken fram mot 2060. Hver hovedfaktor er tilordnet en bestemt vekt, og er videre delt opp i sub-indikatorer. Sub-indikatorene er tilordnet en sannsynlighet for å inntreffe og en betydningsparameter som uttrykker antatt grad av påvirkningskraft på cruisetraffikken og retning (positiv/negativ). For gitte verdier av sannsynligheter, verdi på betydningsfaktorer og hovedfaktorens vekt, gir modellen bestemte vekstindekser.

I grunnversjonen av modellen er sannsynligheter og betydningsfaktorer kalibrert mot de tre scenariene, det vil si at den gir vekstindekser tilsvarende de årlige vekstratene i de tre scenariene.

Andre mulige scenarier vil framkomme dersom man varierer verdiene på antatte sannsynligheter, betydningsparametere eller faktorvekter. Modellens hovedfunksjon er således å være et instrument for å studere hvordan endringer i forutsetninger bak prognosene vil slå ut på forventet årlig vekst i cruisetraffikken.